

ADDENDUM

M. Namık YALÇIN
İ.Ü. Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü

İstanbul Darülfünunu Jeoloji Enstitüsü'nün kurucusu olan Prof. Dr. Walther Penck'in, 1918 yılında *Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde Berlin (Berlin Coğrafya Cemiyeti Dergisi)*'de yayınladığı yazının orijinali ve Türkçe çevirisi aşağıda sunulmaktadır. Penck bu yazıda 1918'de meydana gelen büyük bir yangın sonucu 1915 yılında kurulmuş olan Jeoloji Enstitüsü'nde uğranan kayıpları sıralamaktadır. Bu katkı, Sevtap İshakoğlu Kadioğlu'nun bu sayıdaki makalesini tamamlayıcı nitelikte ve o yıllarda oluşturulmuş olan alt yapıyı tanıtan tek kaynak oluşu nedeniyle hazırlanmıştır.

İstanbul Üniversitesi Jeoloji-Mineraloji Enstitüsü, 28 Ağustos 1918'de, İstanbul'un bir kısmında da yok eden bir yangında, tümüyle tahrip olmuştur. Bunun sonucunda, eğitim-öğretimle ilgili alet-gereç ve sistematik koleksiyonların yanı sıra, son yıllarda Türkiye'den derlenmiş ve ne yazık ki sadece küçük bir kısmının değerlendirilebilmiş olduğu gözetildiğinde de, önem ve değerlerinin daha iyi anlaşılacağı, bilimsel koleksiyonlar da kaybedilmiştir. Bunların arasında şunlar sayılabilir: Kocaeli Yarımadası ve Güney Trakya'da yapılan jeolojik harita alımı çalışmasının bulgu ve belgeleri olan jeolojik ve paleontolojik koleksiyonlar (bunlar arasında İstanbul Boğazı Devonyeninin en eksiksiz koleksiyonu, İzmit Körfezi Triyas', Eskihisar Geç Tersiyer Omurgalılar, Trakya Eosen ve Neojen'i bulunmaktaydı); bunların yanı sıra Çanakkale araştırması sırasında derlenmiş ve Üst Kretase'den Kuvaterner'e kadar uzanan döneme ait fosiller (özellikle Sarmasiyen, Pontiyen ve Levantiyen katları ve denizel Kuvaterner toplulukları). Bu koleksiyonlara, son bir buçuk yıldan beri sistematik incelemelerin sürdürüldüğü Marmara Denizi güneyindeki dağ sırası ve Uludağ ile Kütahya arasındaki bölgeye ait Kristalin, Paleozoyik, Mesozoyik (Jura-Kretase) ve Neojen'den derlenmiş koleksiyonlar eklenmelidir. Dr. Liebling tarafından Tavşanlı-Dağardı

maden bölgesinden derlenmiş güzel koleksiyon da kaybedilmiştir. Bunlara ek olarak Toroslardaki araştırmalarda toplanmış, Psidyaya yöresindeki Triyas, Kretase ve Eosen; Likya ve Bat Toroslar yöresindeki Malm, Alt Kretase, Üst Kretase, Eosen ve Oligosen ile Afyon Karahisar, Konya ve Adana yörelerindeki Neojen örnekleri eklenebilir. Tabii ki Adana denizel Kuvaterner süiti de kurtarılamamıştır. Bu talihsiz olay ne yazık ki Türkiye ile her hangi bir şekilde ilişkili olmayan ve sadece üzerindeki çalışmaların sürdürülmesi için İstanbul Jeoloji Enstitüsü'nde muhafaza edilen materyeli de etkilemiştir. Harbin (ç.n. Birinci Dünya Savaşı) başlangıcından hemen önce Puna'da Atacama'nın Güney Kenarı'ndan (Arjantin) toplanmış koleksiyonlar da yok olmuştur. Bunların salt petrografik açıdan değerlendirilmesi için planlanmış olan çalışma artık yapılamayacaktır. Sadece bu dönemde Türkiye'deki tek kütüphane olduğu için değil, aynı zamanda Türkiye jeolojisi hakkındaki yayınlar neredeyse eksiksiz olarak içeren diğer kütüphanelerden biri olduğundan, Enstitü kütüphanesinin kaybı son derece üzüntü vericidir. Avusturya'daki resmi bilimsel kuruluş ve cemiyetlerin çok değerli hediyeleri de kaybedilmiştir. Bu bağlamda; Kraliyet Akademisi'nin hediyesi olan Viyana Kraliyet Akademisi Yayın Serisi (matematik-tabii bilimler), Viyana Kraliyet Jeoloji Kurumunun yayınları ile Viyana Paleontoloji Enstitüsü'nün hediyesi olan, *Beitraege zur Geologie und Palaeontologie Österreich-Ungarns und des Orientes (Avusturya- Macaristan ve Doğu'nun Jeolojisi ve Paleontolojisine Katkıları)* ile *Mitteilungen der geologischen Gesellschaft (Viyana Jeoloji Cemiyeti Dergisi)* koleksiyonları sayılabilir. Son olarak da, aralarında Berlin Üniversitesi Jeoloji Enstitüsü ile Stuttgart Naturalienkabinet'inin hediyesi olan fosillerin ilk sırada buldukları, Alman bağışlarının kaybı da belirtilmelidir.

Walther Penck

Das geologisch-mineralogische Institut der Universität Konstantinopel ist am 28. August 1918 bei einem Brande, dem auch ein Teil der Stadt Stambul zum Opfer fiel, vernichtet worden. Nicht nur die für den Lehrbetrieb nötige Apparatur, Instrumentarium und systematische Sammlungen gingen hierbei verloren, sondern leider auch die in den letzten Jahren zusammengebrachten Sammlungen türkischen Ursprunges, deren Unersetzlichkeit besonders deutlich wird durch den Umstand, daß von ihnen bisher nur ein kleiner Teil der Verarbeitung zugeführt werden konnte. Hiervon seien die folgenden erwähnt: die geologisch-paläontologische Sammlung, welche das Belegmaterial für die geologische Kartierung der bithynischen Halbinsel und Südthraziens darstellte (darunter wohl die vollständigste Devonsuite vom Bosphorus, Trias vom Ismidgolf, jungtertiäre Vertebraten von Eski Hissar, Eozän und Neogen Thraziens); ferner das Untersuchungsmaterial von den Dardanellen mit Fossilsuiten von der oberen Kreide bis zum Quartär (im wesentlichen sarmatische, pontische, levantinische Stufe und marines Quartär). Diesen systematischen Aufnahmesuiten reihen sich an: Sammlungen aus dem Kristallin, Palaeozoikum, Mesozoikum (Jura-Kreide) und Neogen der Gebirgsketten am Südrand des Marmarameeres, des bithynischen Olymp bis Kutahia, Gegenden, deren systematische Untersuchung seit $1\frac{1}{2}$ Jahren gefördert worden war. Auch die schöne Sammlung Dr. Leblings aus dem Minengebiet Tauschanly—Dagardy ist verloren gegangen. Dazu gesellt sich die Ausbeute der Tauruserforschung, nämlich Trias, Kreide, Eozän von Pisidien (Diener), Malm, Untere Kreide, Obere Kreide, Eozän und Oligozän von Lykien und vom westlichen Taurus und schließlich Neogen aus dem ganzen Raume zwischen Afium Karahissar, Konia und Adalia. Auch die Suite aus dem marinen Quartär von Adalia ist natürlich nicht gerettet worden. Leider erfaßte das Verhängnis auch Materialien, die in keiner Beziehung zur Türkei standen, sondern lediglich darum im geologischen Institut Stambul aufbewahrt wurden, weil sie dort ihre Verarbeitung gefunden haben: die Sammlungen, die ich kurz vor Kriegsausbruch vom Südrand der Puna de Atacama (Argentinien) mitgebracht habe, sind vernichtet worden. Sie können nun nicht, wie geplant war, eine Wertung auch von einem rein petrographischen Gesichtspunkt aus erfahren. Im höchsten Maße bedauerlich ist der Verlust der Bibliothek, nicht nur weil sie zur Zeit die einzige in der Türkei war, sondern weil sie eine der wenigen war, welche die einschlägige Fachliteratur über die Türkei in einiger Vollständigkeit umfaßte. Verloren sind damit auch die wertvollen Geschenke, die dem Institut von österreichischen wissenschaftlichen Anstalten und Gesellschaften zugeflossen waren, von denen folgende genannt werden mögen: die Schriften der Kaiserlichen Akademie in Wien (math. nat. Kl.), eine Gabe der kaiserlichen Akademie, die Veröffentlichungen der k. k. geologischen Reichsanstalt in Wien, die „Beiträge zur Geologie und Paläontologie Österreich-Ungarns und des Orients“, die Mitteilungen der geol. Gesellschaft Wien, die beiden letzteren ein Geschenk des Wiener paläontologischen Institutes. Endlich muß auch des Verlustes deutscher Gaben gedacht werden, unter denen Fossilschenkungen des geologischen Institutes der Berliner Universität und des Naturalienkabinetts, Stuttgart, an erster Stelle stehen.

Walther Penck.